

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет філософії
Кафедра психології

Затверджено

На засіданні кафедри психології
факультету філософії
Львівського національного університету імені
Івана Франка
(протокол № 1 від 29 серпня 2024 р.)

Завідувач кафедри _____
проф. Грабовська С.Л.

Силабус з навчальної дисципліни

«Вікова психологія»,

що викладається в межах ОПП «Психологія»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів зі спе-

ціальності 053 «Психологія»

2022-2023 навчальний рік набору на 1 курс

Дисципліна викладатиметься на третьому курсі у 5 семестрі, 2024-2025 н. р.

Львів 2024

Назва курсу	Вікова психологія
Адреса викладання курсу	<i>Лекції:</i> м. Львів, вул. Університетська, 1, ауд.201 <i>Семінарсько-практичні:</i> ФФП-31с вул. Коперника, 3, ауд. 411 ФФП-32с вул. Менцинського, 8, ауд. 503 ФФП-33с вул. Коперника, 3, ауд. 208 ФФП-34с вул. Університетська 1, ауд. 340 ФФП-35с вул. Коперника, 3, ауд. 208 ФФП-36с вул. Коперника, 3, ауд. 101
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філософський факультет, кафедра психології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія
Викладачі курсу	<i>Лекції:</i> Партико Тетяна Борисівна, кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психології <i>Семінарсько-практичні:</i> Партико Тетяна Борисівна, кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психології (ФФП-31с) Мусаковська Олена Михайлівна, асистент кафедри психології (ФФП-32с, ФФП-34с, ФФП-35с, ФФП-36с) Стельмащук Христина Романівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології (ФФП-33с)
Контактна інформація викладачів	tetyana.partyko@lnu.edu.ua https://filos.lnu.edu.ua/department/psycholohiji вкладка співробітники (Партико Т.Б.) khrystyna.stelmashchuk@lnu.edu.ua https://filos.lnu.edu.ua/department/psycholohiji вкладка співробітники (Стельмащук Х.Р.) olena.musakovska@lnu.edu.ua https://filos.lnu.edu.ua/department/psycholohiji вкладка співробітники (Мусаковська О.М.)
Консультації по курсу відбуваються	Четвер 14:50-15:50 вул. Коперника, 3, кафедра психології
Сторінка курсу	https://filos.lnu.edu.ua/academics/bachelor/spetsialnist-psykholohiia-053
Інформація про курс	Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання про вікову мінливість психіки людини. Це допоможе їм глибше зрозуміти особливості формування Я-концепції людини, її пізнавальної та емоційно-вольової сфери, з'ясувати питання, пов'язані зі становленням комунікативної діяльності людини тощо. Тому у курсі представлено основні теоретичні проблеми та практичні завдання вікової психології, труднощі у проведенні психологічних

	обстежень з особами різного віку та шляхи їхнього подолання, висвітлені ключові питання та теоретичні концепції онтогенезу психіки людини, подана психологічна характеристика різних вікових періодів, що необхідно для практичної роботи психолога з особами різного віку.
Коротка анотація курсу	Дисципліна «Вікова психологія» є нормативною дисципліною зі спеціальності 053 Психологія для освітньо-професійної програми «Психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, яка викладається у п'ятому семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Метою вивчення нормативної дисципліни «Вікова психологія» є оволодіння основними поняттями вікової психології (психологічний вік, онтогенез, сенситивні періоди, нормативні вікові кризи, психологічне новоутворення вікового періоду тощо), психологічними особливостями різних вікових періодів людини для того, щоб бути компетентними у доборі психологічних методів та методик, враховуючи вік людини; надавати практичні рекомендації щодо подолання вікових криз особистості з урахуванням вікових особливостей психіки.
Література для вивчення дисципліни	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Павелків Р. В.</i> Вікова психологія. – К.: Кондор, 2015. 2. <i>Павелків Р. В., Цигупало О. П.</i> Дитяча психологія. – К.: Академвидав, 2010. 3. <i>Полищук В. М.</i> Віковий кризовий розвиток людини від народження до дорослості. – Суми: Університетська книга, 2020. Детальніше: https://www.yakaboo.ua/ua/vikovij-krizovij-rozvitok-ljudini-vid-narodzhennja-do-doroslosti-navchal-nij-posibnik.html#tab-attributes 4. <i>Савчин М. В., Василенко Л. П.</i> Вікова психологія. 3-е вид. – К., Академія, 2017. Детальніше: https://www.yakaboo.ua/ua/vikova-psihologija-1598228.html#tab-attributes 5. <i>Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В.</i> Вікова психологія. – К.: ТОВ «Центр учбової літератури», 2020. Детальніше: https://www.yakaboo.ua/ua/vikova-psihologija.html#tab-attributes 6. <i>Ушакова І. М.</i> Вікова психологія: курс лекцій. – Харків: НУЦЗУ, 2016.
Тривалість курсу	90 год.
Обсяг курсу	64 годин аудиторних занять. З них 32 години лекцій, 32 години семінарсько-практичних занять та 26 годин самостійної роботи.
Очікувані результати навчання	<p>Курс передбачає формування такої <i>інтегральної компетентності</i>, як здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.</p> <p>Курс формує такі <i>загальні компетентності</i>, як:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ➤ Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ➤ Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ➤ Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ➤ Здатність бути критичним і самокритичним. ➤ Здатність приймати обґрунтовані рішення. ➤ Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

- Навички ефективної міжособової взаємодії. Здатність професійно спілкуватись державною мовою з широкою науковою спільнотою, фахівцями-практиками та громадськістю, грамотно вибудовувати наукові тексти.

У результаті вивчення курсу формуються такі *спеціальні компетентності*:

- Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
- Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду, розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).
- Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
- Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження.
- Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
- Здатність дотримуватися норм професійної етики.
- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.
- Здатність до спілкування в діалоговому режимі з науковою спільнотою, фахівцями-практиками та індивідуальними і груповими споживачами фахової психологічної допомоги в певній галузі наукової та/або практичної діяльності.

Програмні результати навчання передбачають таке:

- Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.
- Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.
- Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.
- Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
- Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.
- Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.
- Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.
- Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефхівців.
- Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання).
- Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ста-

	<p>витися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.</p> <p>➤ Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.</p> <p>➤ Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.</p>					
Ключові слова	Психологічний вік, сенситивний період, вікова криза, психологічні новоутворення, дитинство, дорослішання, дорослість, старість.					
Формат курсу	Очний. Дистанційний					
	Проведення лекцій, семінарсько-практичних занять та консультації для кращого розуміння тем					
Теми	Тиж. / дата / год.-	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)* *лекція, самостійна, дискусія, групова робота)	Література.*** Ресурси в інтернеті	Завдання, год	Термін виконання
	1	Тема 1. Вікова психологія як практична галузь знань. Місце вікової психології в системі психологічних знань. Об'єкт вікової психології, його специфіка. Предмет вікової психології.	Лекція	1. <i>Максименко С.Д.</i> Теоретико-методологічні засади визначення предмету і методу сучасної генетичної психології // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського: зб. наук. праць: статті. – Миколаїв: МДУ імені В.О.Сухомлинського, 2013. – Т.2 – Вип. 10 (91). – С. 6-16. 2. <i>Partyko T. B.</i> Topical Issues on Object and Subject of Age-Related Psychology in Modern Ukrainian Reality // Modern scientific innovations in psychology: collective monograph / T. B. Partyko, V.V. Zarytska, N. I. Zhyhaylo, O. I. Kononenko. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. – P. 1-18.	Пошук навчальної літератури	
	2	Тема 2. Історія становлення вікової психології. Історичні витоки вікової психології. Ідеї вікової мінливості психіки у працях чеських, французь-	Лекція	1. <i>Кацавець Р. С.</i> Вікова психологія: виникнення та розвиток // Dictum Factum. – 2020. – № 1(6). – С. 97-104. 2. <i>Партико Т. Б.</i> Від практики до теорії: шлях становлення ві-	Підгот. до сем.зан.	

		ких, англійських, російських, німецьких та українських вчених XVII – XVIII ст. Зародження вікової психології у XIX ст. Завершення формування вікової психології у XX ст.		кової психології як самостійної галузі знань // Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. – 2019. – Вип. 5. – С. 42-50.			
2		Тема 3. Особливості психологічного обстеження осіб різного віку. Організаційні методи вікової психології. Труднощі у проведенні психологічних обстежень з досліджуваними різного віку та шляхи їх подолання.		1. <i>Корнілова В. В.</i> Застосування проєктивних методів в дитячій психодіагностиці // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. – № 9. – С. 25–34. 2. <i>Макименко С. Д.</i> Наукова психологія і психологічна практика // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 9. – С. 2–6. 3. <i>Максименко С. Д.</i> Теоретико-методологічні засади визначення предмету і методу сучасної генетичної психології // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського: зб. наук. праць: статті. – Миколаїв: МДУ імені В.О.Сухомлинського, 2013. – Т.2 – Вип. 10 (91). – С. 6-16.	Підгот. до сем.зан.		
3		Тема 4. Онтогенез психіки людини: основні поняття. Ключові питання онтогенезу психіки людини. Умови, фактори та характер психічного розвитку. Природа людини як суб'єкта розвитку. Теорії онтогенезу психіки людини. Показники психічного розвитку людини. Основні тенденції та закономірності онтогенезу	Лекція	1. <i>Клименко В. В.</i> Методологічний аналіз поняття „психічний розвиток” людини // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 7. – С. 1–7. 2. <i>Максименко С. Д.</i> Онтогенез особистості // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 10. – С. 1–10. 3. <i>Максименко С. Д.</i> Генетична психологія особистості: психічний розвиток і	Підгот. до сем.зан.		

		<p>психіки людини. Поняття про сенситивні періоди та вікові кризи. Показники психічного розвитку людини. Основні тенденції та закономірності онтогенезу психіки людини. Поняття про сенситивні періоди та вікові кризи.</p>		<p>навчання // Проблеми сучасної психології. - 2016. - Вип. 31. - С. 7-19. – Детальніше: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2016_31_3.</p> <p>4. Писоцький В., Горянська А. Психічний розвиток та формування особистості в онтогенезі. – К.: КНТ, 2019. – 144 с. Детальніше: https://www.yakaboo.ua/ua/psihichnij-rozvitok-ta-formuvannja-osobistosti-v-ontogenezi.html#tab-attributes</p> <p>5. Рибалко В. В. С. Д. Максименко: генетико-психологічна теорія народження, зростання та існування особистості // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 3. – С. 1-5; № 4. – С. 26-33; № 5. – С.55-56.</p> <p>6. Фролов П. Д. Середовищні чинники розвитку особистості і суспільства в соціально-економічній сфері: час зміни парадигми // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 3. – С. 17–21.</p>			
4	<p>Тема 5. Вікова періодизація психічного розвитку людини. Підходи до вікової періодизації психічного розвитку людини. Періодизація на основі зовнішніх та внутрішніх критеріїв.</p>	Лекція	<p>1. Васильєв Я. В. Фурторреальна вікова періодизація розвитку та саморозвитку особистості. – К., 2021.</p> <p>2. Полицук В. М. Вікова періодизація та вікова класифікація // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – 2017. – № 1(2). – С. 103-108.</p> <p>3. Помиткін Е. О. Вікова періодизація духовного сходження особистості // Університет майбутнього вчителя, 2010, С. 64-</p>	Підгот. до сем.зан.			

				72.			
5	Тема 6. Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному стані та новонародженого (0–1 місяць). Психічний розвиток дитини у пренатальному періоді та вплив на неї зовнішнього середовища. Криза новонародженого. Розвиток чуттєвого пізнання та емоційної сфери на першому місяці життя. Довільна поведінка новонароджених і встановлення стосунків з батьками.	Лекція	1. Біла І. М. Перцептогенезис у пренатальний період розвитку // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 7. – С. 48–53. 2. Болтівець С., Гончар О., Уролова Л. Свідомість новонароджених і немовлят: від задатків до показників розвитку // Психологія і суспільство. – 2018. – № 3-4. – С. 90-102. 3. Романів О. П., Надь Б. Я. Перинатальний період як особливий етап становлення особливостей психічного здоров'я особистості // Україна. Здоров'я нації. – 2017. – № 3. (44). – С. 212-215.	Підгот. до сем.зан			
6	Тема 7. Психологія немовлят (1 місяць – 2 роки). Розвиток сенсомоторики. Етапи розвитку мовлення. Емоційний розвиток немовлят. Спілкування немовлят з дорослими. Становлення Я-концепції немовлят. Криза першого року життя.	Лекція	1. Гуріна З. В. Психологічні особливості становлення особистості дитини раннього віку // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки. – 2014. – №121. – С. 99-102. 2. Журавльова Л. П. Розвиток емпатії у дітей немовлячого віку // Актуальні проблеми психології. – 2008. - № 10(5). – С. 185-191. 3. Туркова Д. Розвиток тілесного Я в немовлячому віці // Психологія і особистість. – 2020. – № 2. – С.41-54.	Підгот. до сем.зан			
6	Модуль I Тема 8. Психологія раннього дитинства (2–6 років). Моторна та сенсорно-перцептивна сфера дитини. Доопераці-	Модульний контроль Лекція	1. Гурковська Т. Л. Система завдань з розвитку сприймання дітей третього року життя // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 3. – С. 32–34. 2. Литвиненко І. С. Розмова з дитиною про	Підгот. до змістового модуля I			

		ональна стадія розвитку мислення. Мовленнєвий розвиток. Пам'ять дитини. Емоційно-почуттєва сфера. Основні напрями розвитку Я-концепції. Криза третього року життя.		смерть (криза втрати) // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 9. – С. 1–8. 3. <i>Рагозіна В. В.</i> Раннє дитинство у світі // Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: філософія, педагогіка, психологія. – 2015. – Вип. 37. – С. 83-95. 4. <i>Рогальська І. П.</i> Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід. – К.: Міленіум, 2008.			
7	Тема 9. Психологія пізнього дитинства (6–12 років). Сенсорно-перцептивна сфера дитини. Довільний та осмислений характер запам'ятовування. Доопераціо-нальне та конкретно-операціо-нальне мислення дитини. Формування почуттів. Взаємини з ровесниками і соціальна компетентність. Розвиток соціального пізнання. Розвиток Я-концепції. Особливості самооцінки та характеру. Криза сьомого року життя.	Лекція	1. <i>Гуд Г. О.</i> Особливості розвитку негативних переживань у молодшому шкільному віці // Психологічний часопис. – 2019. – № 5(4). – С. 38-52. 2. <i>Доцевич Т. І.</i> Регуляторні функції дошкільників у контексті нормативної ситуації // Психологічний часопис. – 2020. – Том 6. – № 5(37). – С. 80-90. 3. <i>Клак В.</i> Вікові та індивідуально-психологічні особливості дошкільників у контексті розвитку мислення // Психологічний часопис. – 2019. – Том 6. – № 5(7). – С. 195-207. 4. <i>Корчакова Н.</i> Психологічні основи дитячої самопрезентації. – К.: Центр навчальної літератури, 2021. – 288 с. Детальніше: https://www.yakaboo.ua/ua/psihologichni-osnovi-ditjachoi-samo-prezentacii.html#tab-attributes 5. <i>Максименко С. Д., Терлецька Л. Г., Глав-</i>	Підгот. до сем-практ.зан. та завд. сам.роб.			

				<p>ник <i>О. П.</i> Діагностика пам'яті дитини: загальні рекомендації щодо дослідження пам'яті // Практична психологія та соціальна робота. – 2014. – № 6. – С. 52–58.</p> <p>6. <i>Онищенко В.</i> Розвиток Я-концепції у дітей молодшого шкільного віку з серцево-судинними захворюваннями // Психологічний часопис. – 2020. – Том 6. – № 7(39). – С. 39-50.</p> <p>7. <i>Партико Т. Б., Проць О. І., Єсип М.</i> 3. Особистісний тест-опитувальник Раймонда Кеттелла: навчально-методичний посібник. – Львів: Малий видавничий центр філософського факультету ЛНУ ім. І. Франка, 2016. – 104 с.</p> <p>8. <i>Приходько Ю. О., Лук'яненко М. М.</i> Динаміка розвитку ціннісно-сислової спрямованості молодшого школяра // Психологічний часопис. – 2021. – Том 7. – № 2(46). – С. 59-69.</p> <p>9. <i>Сіткарь В. І.</i> Пустощі як супутник дитинства та форма субкультури: погляд психолога // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 9. – С. 11-14.</p> <p>10. <i>Сіткарь В. І.</i> Соціогенез пустощів як форма субкультури дітей // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. – № 2. – С. 13–17.</p> <p>11. <i>Шопіна М. О.</i> Розвиток мислення дітей 5–9-ти років та підлітків // Практична</p>			
--	--	--	--	--	--	--	--

				психологія та соціальна робота. – 2013. – № 9. – С. 60–72.			
8	Тема 10. Психологія підлітків (12–15 років). Самосвідомість підлітків. Криза 13-го року життя. Підліток у соціальному середовищі.	Лекція		1. <i>Артемчук О. Г., Писаренко Н. О.</i> Розвиток довільного запам'ятовування у процесі формування текстової діяльності школярів підліткового віку // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. – № 1. – С. 49–52. 2. <i>Басенко О.</i> Дослідження психоемоційного стану підлітків в умовах воєнного конфлікту на Сході України // Психологічний часопис. – 2020. – Том 6. – № 5(37). – С. 56-65. 3. <i>Бегеца Л. Є., Трофимчук В. В.</i> Особливості впливу взаємин у сім'ї на агресивність підлітків з адиктивною поведінкою // Психологічний часопис. – 2019. – Том 5. – № 12(32). – С.207-219. 4. <i>Вавілова А.</i> Психологічні особливості копінг-стратегій у підлітків-перфекціоністів // Психологічний часопис. – 2019. – № 5(10). – С.101-114. 5. <i>Варава Л. А., Пожидаєва, Г. В.</i> Самоусвідомлення та особливості трансформації особистісного міфу у підлітковому віці // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія. – 2019. – № 67. – С. 8-14. 6. <i>Дорожкін В., Савченко О.</i> Психологічні межі підлітків в залежності від домінуючої системи	Підгот. до сем. зан. та практ. роб.		
9 на сем-пр.зан.	Модуль II	Модульний контроль			Підгот. до змістового модуля II		
9	Тема 10. Психологія підлітків (12–15 років) (продовження). Формування моральних принципів, цінностей та переконань. Емоційно-вольова сфера підлітків. Розвиток пізнавальних процесів.	Лекція					

				<p>психологічних захистів: теоретичні основи // Психологічний часопис. – 2020. – Том 6. – № 6(38). – С. 106-113.</p> <p>7. <i>Клименко Ю. О.</i> Психологічні особливості розвитку часової компетентності в підлітків // Практична психологія та соціальна робота. – 2014. – № 11. – С. 1–7.</p> <p>8. <i>Литвиненко О.</i> Взаємозв'язок когніцій та емоцій підлітків у контексті їх особистісного становлення // Психологічний часопис. – 2020. – Том 6. – № 4(36). – С. 159-168.</p> <p>9. <i>Москаленко В., Зеленська Т.</i> Діалектика ідентифікації та ідентичності в процесі самоідентифікації особистості // Соціальна психологія. – 2011. – № 2. – С. 3–17.</p> <p>10. <i>Невоснна О. А., Зібарова Ю. В.</i> Особливості захисних механізмів у підлітків в контексті батьківського ставлення // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Психологія. – 2017. – № 63. – С. 24-28.</p> <p>11. <i>Партико Т. Б., Проць О. І., Єсип М. З.</i> Особистісний тест-опитувальник Раймонда Кеттелла: навчально-методичний посібник. – Львів: Малий видавничий центр філософського факультету ЛНУ ім. І. Франка, 2016. – 104 с</p> <p>12. <i>Поліщук В. М.</i> Симптомокомплекс переживань вікових криз у підлітковому і</p>		
--	--	--	--	---	--	--

				<p>юнацької віці // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. – № 4. – С. 1–5.</p> <p>13. <i>Полищук В. М.</i> Вікові кризи в підлітковому і юнацькому віці. Базові симптомокомплекси. – Суми: Університетська книга, 2019. – 478 с.</p> <p>Детальніше: https://www.yakaboo.ua/ua/vikovi-krizi-v-pidlitkovomu-i-junac-komu-vici-bazovi-simptomokompleksi.html#tab-attributes</p> <p>14. <i>Прокоф'єва О. О., Смірнов Б. І., Прокоф'єва О. А.</i> Особливості копінг-стратегій у підлітковому віці // Психологічний часопис. – 2021. – Том 7. – № 1(45). – С. 82-98.</p> <p>15. <i>Фролова Н. В.</i> Психологічні особливості прояву життєстійкості в підлітковому віці // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія. – 2018. – № 64. – С. 80-84.</p> <p>16. <i>Хабайлюк В. В.</i> Особливості суперечливих стосунків між батьками та дітьми підліткового віку // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 3. – С. 37–40.</p>			
10	Тема 11. Психологія юнацтва (15–21 рік). Формування особистої ідентичності. Криза юнацького віку Соціальне середовище юнацтва. Переоцінка цінностей. Етика самостійно вироблених моральних принципів. Емоційно-	Лекція	<p>1. <i>Виноградна О. В., Гриб І. А.</i> Психологічні особливості феномену самотності в юнацькому віці // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. – № 11. – С. 5-9.</p> <p>2. <i>Климчук В. О., Горбунова В. В., Мойсієнко Я. В.</i> Ставлення до смерті та</p>	Підгот. до сем. зан. та практ. роб.			

		<p>вольова сфера. Пізнавальна сфера.</p>		<p>проблема розвитку его-ідентичності в юнацькому віці // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – № 5. – С. 13 – 17.</p> <p>3. <i>Короцінська Ю. А.</i> Психологічна готовність осіб юнацького віку до оволодіння навичками емоційної саморегуляції // Психологічний часопис. – 2021. – Том 7. – №. 2(46). – С.105-113; Том 7. – № 4(48). – С. 48-56.</p> <p>4. <i>Кузікова С.</i> Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці. – Суми: Університетська книга, 2021. – 408 с. Детальніше: https://www.yakaboo.ua/ua/psihologichni-osnovi-stanovlennja-sub-ekta-samorozvitku-v-junackomu-vici.html#tab-attributes</p> <p>5. <i>Москаленко В. В.</i> Взаємозв'язок ціннісно-сміслової сфери та політичної спрямованості сучасної молоді // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Психологія. – 2016. – № 61. – С. 69-74.</p> <p>6. <i>Партико Т. Б., Проць О. І., Єсип М.</i> 3. Особистісний тестопитувальник Раймонда Кеттелла: навчально-методичний посібник. – Львів: Малий видавничий центр філософського факультету ЛНУ ім. І. Франка, 2016. – 104 с</p> <p>7. <i>Партико Т. Б., Голець О. Б.</i> Уявлення старшокласників про</p>		
--	--	--	--	---	--	--

				<p>стосунки з батьком і ризики віктимізації // Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. – 2018. – Вип. 2. – С. 90–98.</p> <p>8. <i>Полищук В. М.</i> Вікові кризи в підлітковому і юнацькому віці. Базові симптомокомплекси. – Суми: Університетська книга, 2019. – 478 с. Детальніше: https://www.yakaboo.ua/ua/viko-vi-krizi-v-pidlitkovomu-i-junackomu-vici-bazovi-simptomokompleksi.html#tab-attributes</p> <p>9. <i>Уркаєв В. С., Плескач Б. В.</i> Психокорекція ігрової адиктивної поведінки серед осіб раннього юнацького віку: підходи та результати емпіричного дослідження // Психологічний часопис. – 2021. – Том 7. – № 3(47). – С. 38-48.</p>			
10	<p>Тема 12. Психологія ранньої дорослості (21–40 років). Закономірності психічного розвитку в дорослому віці. Психологічні проблеми ранньої дорослості. Криза тридцяти років. Основні соціальні завдання ранньої дорослості. Теорія трансформації психології дорослої людини Р. Гулда. Стадії когнітивного розвитку у дорослості (за У. Шейю). Вікові особливості сенсорно-перцептивної сфери.</p>	Лекція	<p>1. <i>Полищук В. М.</i> Криза входження у дорослість як перехідний період від юнацького віку до всупу у дорослість // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 9. – С. 1-6.</p> <p>2. <i>Partyko T. B.</i> Attitude to oneself and one's life path in persons with clearly manifested predisposition to psychological personality defense in early adulthood // Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. – 2018. – Вип. 2. – С. 99-108.</p> <p>3. <i>Partyko T., Iesyp M.</i> Key personality psychologic defense mecha-</p>	Підгот. до сем.зан.			

				nisms in early and late adulthood // Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. – 2017. – Вип. 1. – С. 97-104.			
11	Тема 13. Психологія середньої дорослості (40–60 років). Головні соціальні завдання у середній дорослості. Переоцінка життєвих цінностей. Криза середини життя та зрілого віку. Міжособові стосунки у середній дорослості. Когнітивні функції середини життя. Емоційна сфера у середній дорослості.	Лекція	1. <i>Мищуха Л. П., Кравченко В. Ю.</i> Особливості психологічного благополуччя жінки у період середньої дорослості // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія. – 2022. – Випуск 2. – С. 20-24. Детальніше: https://doi.org/10/32782/psy-visnyk/2022.2.4 2. <i>Панченко С. М.</i> Психологічні особливості дорослої людини як суб'єкта навчання // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Психологічні науки. – 2013. – Випуск 3. Детальніше: https://textbook.com.ua/psihologiya/1473452507/s-15?page=1 3. <i>Партико Т. Б.</i> Вікові зміни психологічного благополуччя у середній та пізній дорослості // Психологія і особистість. Науковий журнал. – 2016. – № 2(10). – Частина 1. – С. 83-96.	Підгот. до сем.зан.			

	12	<p>Тема 14. Психологія пізньої дорослості (понад 60 років). Поняття про старіння та старість. Біологічні теорії старіння . Психологічні теорії старіння. Основні соціальні завдання та психологічні проблеми у похилому віці. Модель мудрості П. Балтеса. Когнітивний розвиток у похилому віці. Емоційно-мотиваційні зміни у пізній дорослості. Я-концепція у літньому віці. Психосоціальні конфлікти у пізній дорослості (Р. Пек). Криза пізньої дорослості: її зміст, суть та наслідки.</p>	Лекція	<p>1. <i>Гуляс І. А.</i> Факторна структура аксіопсихологічного проектування життєвих досягнень особистості періоду пізньої дорослості // Психологічний часопис. – 2019. – № 5(8). – С. 65-81.</p> <p>2. <i>Коваленко-Кобилянська І. Г.</i> Специфіка рефлексії в період геронтогенезу // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія. – 2017. – № 63. – С. 20-23.</p> <p>3. <i>Новікова</i> 3. Психологічні особливості емоційної сфери та копінг-стратегій осіб похилого віку // Психологічний часопис. – 2019. – № 5(8). – С. 161-173.</p> <p>4. <i>Ониськовець</i> Б. Емоційні стани жінок літнього віку при ішемічній хворобі серця як комплексне явище особистості // Психологічний часопис. – 2020. – Том 6. – № 9(41). – С. 86-93.</p> <p>5. <i>Партико Т. Б.</i> Вікові зміни психологічного благополуччя у середній та пізній дорослості // Психологія і особистість. Науковий журнал. – 2016. – № 2(10). – Частина 1. – С. 83–96.</p> <p>6. <i>Партико Т. Б.</i> Екзистенційна сповненість особистості у пізній дорослості // Психологічний часопис. – 2019. – Том 5. – № 1(21). – С. 150-164. Детальніше: http://www.apsijournal.com/index.php/psyjournal/article/download/490/3</p>	Підгот. до сем.зан.	
--	----	---	--------	--	---------------------	--

				<p>09/ 7.Партико Т. Б. Мотивація самоставлення осіб літнього віку, залучених до організованого навчання // Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Психологія» ; ред. кол. Надія Скотна (головний редактор), І. Галян (редактор розділу) та ін. – Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2015. – Випуск 37. – С. 16–27.</p> <p>8.Партико Т. Б. Особливості мотивації самоставлення в осіб із різним емоційним тоном у пізній дорослості // Психологічні перспективи. – 2016. – Вип. 27. – С. 137-149.</p> <p>9.Піонтківська О. Г. Шляхи підтримки та розвитку суспільної активності людей похилого віку // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Психологія. – 2018. – № 64. – С. 108-112.</p>			
	13	<i>Ліквідація заборгованості по Модулю I та Модулю II</i>	Модульний контроль		Підгот. до змістового модуля I та II		
	13 на сем-пр.зан.	<i>Модуль III</i>	Модульний контроль		Підгот. до змістового модуля III		
Підсумковий контроль, форма	іспит в кінці семестру на платформі MOODLE тестовий						
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з загальної психології, педагогічної психології, соціальної психології, достатніх для сприйняття категоріального апарату вікової психології.						
Навчальні методи та техніки, які бу-	Презентація, лекції, семінарсько-практичні заняття, дискусія						

дуть використовуватися під час викладання курсу	
Необхідне обладнання	Мультимедійний проектор, комп'ютер.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • контрольні заміри (модулі): максимальна кількість балів 24 • семінарські заняття: максимальна кількість балів 15 • практичні роботи: максимальна кількість балів 8 • самостійна робота: максимальна кількість балів 3 • іспит: максимальна кількість балів 50. <p>Підсумкова максимальна кількість балів 100. Жодні форми академічної недоброчесності не толеруються.</p>
Питання до екзамену.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Місце вікової психології в системі психологічної науки. 2. Співвідношення між віковою психологією та іншими галузями психології. 3. Об'єкт вікової психології та його специфіка. 4. Предмет сучасної вікової психології. 5. Поняття про вік людини; різновиди віку. 6. Структура віку: центральні та часткові новоутворення, центральна та бічна лінії розвитку. 7. Динаміка віку. Соціальна ситуація розвитку. Революційні, еволюційні та ситуативні зміни психіки. 8. Поняття про когорту. 9. Розділи вікової психології. 10. Основні теоретичні проблеми вікової психології. 11. Основні практичні завдання вікової психології. 12. Практичне значення вікової психології. 13. Історичні витоки вікової психології. 14. Ідеї вікової мінливості психіки в працях учених XVII – XVIII ст. 15. Історія розвитку вікової психології у XIX ст. 16. Оформлення та розвиток вікової психології у XX ст. 17. Розвиток вікової психології в Україні. 18. Поняття про педологію. 19. Організаційні методи вікової психології. 20. Труднощі у проведенні психологічних обстежень осіб різного віку та шляхи їх подолання. 21. Особливості проведення спостереження, експерименту, опитування та тестування з особами різного віку. 22. Ключові питання онтогенезу психіки людини. 23. Основні умови психічного розвитку людини. 24. Фактори психічного розвитку людини. 25. Характер психічного розвитку людини. 26. Природа людини як суб'єкта розвитку. 27. Біологічні теорії онтогенезу психіки людини: рекапітуляції, дозрівання, етологічна. 28. Теорії наочності: соціального наочності, соціально-когнітивна. 29. Когнітивні теорії онтогенезу психіки людини: генетичної епістемології, інформаційна, культурно-історичного розвитку психіки. 30. Психоаналітичні теорії онтогенезу психіки людини: психосексуальна, психосоціальна. 31. „Я” теорії онтогенезу психіки людини: гуманістична, смислових систем. 32. Екологічна теорії онтогенезу психіки людини. 33. Показники психічного розвитку. 34. Основні тенденції онтогенезу психіки людини. 35. Основні закономірності онтогенезу психіки людини. 36. Поняття про сенситивні та критичні періоди розвитку. Вікові кризи. 37. Підходи до вікової періодизації психічного розвитку людини. 38. Критерії вікової періодизації психічного розвитку людини. 39. Періодизації на основі зовнішніх змін: календарна, біогенетична, біологічна, дентиції, пе-

- дагогічна.
40. Періодизації на основі внутрішніх змін: когнітивних, психосексуальних, психосоціальних, психологічних новоутворень, провідного виду діяльності, соціальної ситуації розвитку.
  41. Сучасна періодизація психічного розвитку людини.
  42. Етапи розвитку дитини у пренатальному стані.
  43. Вплив зовнішнього середовища на пренатальний стан дитини.
  44. Криза новонародженого.
  45. Період пристосування дитини до нових умов життя.
  46. Фізичні стани новонародженого. Поняття про поліфазний та парадоксальний сон.
  47. Вроджені фізіологічні та перцептивні механізми психічного розвитку і програми моторного розвитку новонароджених.
  48. Розвиток чуттєвого пізнання новонароджених.
  49. Розвиток емоційної сфери новонароджених.
  50. Довільна поведінка новонароджених: феномени навчання, звикання та саморегуляції.
  51. Встановлення стосунків між новонародженою дитиною та батьками. Явище бондінгу.
  52. Центральне психологічне новоутворення періоду новонародженого.
  53. Розвиток чуттєвого пізнання немовлят.
  54. Розвиток моторики немовлят.
  55. Особливості пізнавальної сфери немовлят: пам'ять, увага, мислення.
  56. Умови раннього мовленнєвого розвитку дитини; етапи, види, тенденції.
  57. Емоційний розвиток немовлят: етапи, вікові особливості.
  58. Ігри немовлят, їх різновиди.
  59. Спілкування немовлят з дорослими. Виникнення прихильності. Стадії реакції дитини на розлучення з матір'ю (за Дж. Боулбі).
  60. Становлення Я-концепції немовлят. Формування фізичного Я-образу.
  61. Криза першого року життя: симптоми, шляхи подолання.
  62. Центральні психологічні новоутворення немовлячого періоду.
  63. Моторні навички та уміння у ранньому дитинстві.
  64. Особливості пізнавальної сфери у ранньому дитинстві: сприймання, пам'ять, увага.
  65. Доопераціональна стадія розвитку мислення у ранньому дитинстві. Феномени Піаже.
  66. Мовленнєвий розвиток у ранньому дитинстві. Егоцентричне мовлення. Білінгвізм.
  67. Страхі та тривоги у ранньому дитинстві; їхні причини та різновиди.
  68. Засвоєння соціальних норм і правил поведінки у ранньому дитинстві. Агресія. Асертивна і просоціальна поведінка.
  69. Гра у ранньому дитинстві: різновиди, способи, функції.
  70. Становлення Я-концепції у ранньому дитинстві.
  71. Криза третього року життя: симптоми, шляхи подолання.
  72. Центральне психологічне новоутворення раннього дитинства.
  73. Розвиток сенсорно-перцептивної сфери у пізньому дитинстві.
  74. Особливості пам'яті, уваги та уваги у пізньому дитинстві.
  75. Конкретно-операціональне мислення у пізньому дитинстві.
  76. Особливості мовленнєвого розвитку у пізньому дитинстві.
  77. Страхі та тривоги у пізньому дитинстві.
  78. Взаємини з батьками і ровесниками у пізньому дитинстві.
  79. Дитяча дружба: стадії розвитку, функції. Модель Р. Селмана.
  80. Концепції морального розвитку дитини (за Ж. Піаже, Л. Кольбергом).
  81. Розвиток Я-концепції у пізньому дитинстві.
  82. Криза сьомого року життя: симптоми, шляхи подолання.
  83. Центральні психологічні новоутворення пізнього дитинства.
  84. Загальні тенденції формування особистості підлітків.
  85. Становлення Я-концепції підлітків.
  86. Особливості самооцінки підлітків. Підлітковий егоцентризм.
  87. Криза підліткового періоду: симптоми, шляхи подолання.
  88. Підлітки у соціальному середовищі: стосунки з батьками і ровесниками.
  89. Особливості дружби та товаришування у підлітковому віці. Підліткові компанії.
  90. Підліткова культура та субкультури.
  91. Моральні принципи, цінності та переконання підлітків. Рівні морального розвитку (за Л. Кольбергом).
  92. Емоційно-вольова сфера підлітків. Причини депресивних станів.

	<p>93. Пізнавальна сфера підлітків: сприймання, пам'ять, уява, увага.</p> <p>94. Стадія формальних операцій розвитку мислення підлітків.</p> <p>95. Центральне психологічне новоутворення підліткового віку.</p> <p>96. Формування особистої ідентичності в юності. Статуси ідентичності (за Дж. Марсія).</p> <p>97. Становлення Я-концепції в юнацькому віці.</p> <p>98. Криза юнацького віку: симптоми, шляхи подолання.</p> <p>99. Етика самостійно вироблених моральних принципів в юності. Рівні морального розвитку (за Л. Кольбергом).</p> <p>100. Соціальне середовище юнацтва. Спілкування з ровесниками та дорослими.</p> <p>101. Емоційно-вольова сфера в юності. Дружба та кохання.</p> <p>102. Пізнавальна сфера в юності: пам'ять, уява, увага, мислення.</p> <p>103. Центральне психологічне новоутворення юнацького віку.</p> <p>104. Теорія трансформації психології дорослої людини Р. Гулда.</p> <p>105. Основні соціальні завдання ранньої дорослості.</p> <p>106. Стадії когнітивного розвитку у дорослості (за У. Шейо).</p> <p>107. Вікові особливості інтелекту, мислення, пам'яті, уваги у ранній дорослості.</p> <p>108. Емоційні зміни у ранній період дорослості. Комплекс Іони.</p> <p>109. Переоцінка життєвих цінностей у середній дорослості.</p> <p>110. Погляди Р. Пека на психосоціальний розвиток у середній дорослості.</p> <p>111. Криза середини життя: симптоми, шляхи подолання.</p> <p>112. Когнітивний розвиток у середній дорослості: пам'ять, увага, мислення. Інтелектуальні зміни.</p> <p>113. Емоційна сфера у середній дорослості.</p> <p>114. Соціально-психологічні зміни в похилому віці.</p> <p>115. Теорії старіння.</p> <p>116. Когнітивний розвиток у похилому віці: сенсорно-перцептивна сфера, пам'ять, увага. Згасання інтелекту.</p> <p>117. Емоційно-вольові зміни у похилому віці.</p> <p>118. Стадії погодження з думкою про смерть.</p>
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу